

Brüssel, 13.10.2016
COM(2016) 657 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö strateegia rakendamine

{SWD(2016) 329 final}

1. TAUST

2012. aastal avaldatud Euroopa Liidus tehtava rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö strateegias¹ toetatakse eesmärki parandada ELi teadusuuringute ja innovatsiooni tipptaset, atraktiivsust, majanduslikku ja tööstuslikku konkurentsivõimet, lahendada üleilmseid ühiskonnaprobleeme ning toetada ELi välispoliitikat. See strateegia on üks ELi teadus- ja innovatsioonipoliitika prioriteedi „olla maailmale avatud“ alustalasid.

Nimetatud eesmärkide poole püüeldakse eri viisil, sõltuvalt partnerriigist või -piirkonnast. Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) ja Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) riikide ning ELi laienemisprotsessis osalevate riikide puhul keskendutakse riikide lõimimisele Euroopa teadusruumi. Euroopa naabruspoliitikaga hõlmatud riikide puhul on eesmärk toetada ühist teadmiste ja innovatsiooniruumi, koondada teadusuuringute ja innovatsioonialast koostööd, parandada teadlaste liikuvust ja suurendada suutlikkust. Tööstusriikide ja tärkava turumajandusega riikide puhul on eesmärk muu hulgas edendada konkurentsivõimet, lahendada üheskoos üleilmseid probleeme ja suurendada osalemist rahvusvahelistes väärtusahelates. Arenguriikide puhul pannakse rõhku riikide säästva arengu edendamisele ja üleilmsete ühiskonnaprobleemide lahendamisele. Kõikidel juhtudel võetakse koostöövaldkondade väljaselgitamisel aluseks teadus- ja innovatsioonisuutlikkus, turulepääsu võimalused, panus rahvusvaheliste kohustuste täitmisel ning kehtivad teadusuuringute ja innovatsiooni raamtingimused.

Strateegia on üles ehitatud kuuele peamisele tegevusvaldkonnale: i) ELi teadusuuringute ja innovatsiooni juhtprogrammi „Horisont 2020“ avamine teadlastele ja innovaatoritele kogu maailmast ning sihtotstarbelise tegevuse toetamine partnerriikide ja -piirkondadega tehtava rahvusvahelise koostöö prioriteetsetes valdkondades; ii) rahvusvahelise koostöö aluseks olevate raamtingimuste täiustamine; iii) juhtiva rolli täitmine mitmepoolsetel foorumitel ja koostöö rahvusvaheliste organisatsioonidega; iv) liikmesriikidega sisse seatud partnerluse tugevdamine; v) ELi välispoliitikaga tekkiva sünergia süvendamine ning vi) teabevahetuse laiendamine ja järelevalve tugevdamine.

Käesolev dokument on teine iga kahe aasta tagant koostatav aruanne strateegia rakendamise kohta ja selle ülesehituses on lähtutud strateegia enda ülesehitusest. Esimeses aruandes² jõuti järgmiste järeldusteni: rahvusvaheline koostöö tuleb paremini lõimida programmi „Horisont 2020“ strateegilisse programmitöösse ja tööprogrammide koostamisse; tuleb jätkata koostööd takistavate tegurite kõrvaldamist; üleilmsete probleemide tõhusamaks lahendamiseks on vaja üldist lähenemisviisi; jätkuvalt tuleks parandada sünergia liikmesriikide ja ELi välispoliitikaga; tuleks täiustada teabevahetusstrateegiat ning strateegia tõhususe üle järelevalve teostamisel tuleks kasutada kvantitatiivseid näitajaid. Käesolevas aruandes tuuakse välja nende järelduste põhjal võetud meetmed ja nende konkreetsed tulemused, nagu ELi ja Hiina algatatud uus kaasrahastamismehhanism, millega toetatakse teadus- ja innovatsiooniprojekte ühist huvi pakkuvates strateegilistes valdkondades.

2. KOOSTÖÖPRIORITEEDID

Kahel viimasel aastal on valitsuste ja ettevõtete strateegilises planeerimises antud uus tõuge üleilmsele teadus- ja innovatsioonikoostööle. Üks Euroopa Komisjoni esmatähtsaid eesmärke on tugevdada ELi üleilmset rolli ning ELi teadus- ja innovatsioonipoliitika keskmes on

¹ COM(2012) 497.

² COM(2014) 567.

põhimõtte olla maailmale avatud. Komisjon on seadnud sihiks muuta EL tänu tema tugevusele teadus- ja tehnoloogiavaldkonnas eestkõnelejaks üleilmsetel aruteludel ning tegeleda rohkem teadusdiplomaatiaga, et aidata laiendada ELi üleilmset haaret. See tähendab universaalse teaduskeele kasutamist, et säilitada avatud teabevahetuskanalid, ja selle tagamist, et EL peab sammu üleilmastumisega, edendades rahvusvahelist teadus- ja innovatsioonikoostööd, et olla suuteline lahendama üleilmseid probleeme.

Tervishoiu, toidu, energia, vee, kliimamuutuste ja ringmajandusega seotud probleemid on üleilmsed. Komisjon on haaranud ohjad mitmes mitmepoolses teadus- ja innovatsioonipartnerluses, et lahendada need probleemid võimalikult tõhusalt. Komisjon soovib tungivalt teha rahvusvahelist koostööd, sest see toob uusi teadmisi, parandab teadustegevuse kvaliteeti ning suurendab teadus- ja innovatsioonisüsteemide konkurentsivõimet³. Samal ajal suurendab rahvusvahelistumise teadus- ja arendustegevusse tehtavate investeeringute tootlikkust, võimaldades ettevõtetel koguda rahvusvahelistelt turgudelt rohkem teadmisi, osaleda uutes väärtusahelates ja saada suuremat kasu kasvavatest turgudest väljaspool ELi.

Kogemusi, mis on saadud Euroopa teadusruumi loomisel rakendatud meetmete elluviimisel, kasutatakse dialoogi ja suhtluse kujundamiseks rahvusvahelises kontekstis. Neid kogemusi kasutab ka komisjon, et luua visioon üleilmsest teadusruumist, kus teadlased ja innovaatorid saavad teha piiriüleselt ladusat koostööd ning kus teadlased, teaduslikud teadmised ja tehnoloogia liiguvad võimalikult vabalt.

Komisjon on pidanud jätkuvalt korrapäraseid teadus- ja tehnoloogiakoostöö alaseid dialooge oma peamiste rahvusvaheliste partneritega ning poliitilisi dialooge maailma kõige olulisemate piirkondadega. Kõnealuste dialoogidega aidatakse korrapäraselt välja selgitada koostöövõimalusi, mille kindlaksmääramisega riikide/piirkondade kaupa toetatakse prioriteetide seadmist. Need prioriteedid kajastuvad kaheteistkümneme riigi ja kuue piirkonnaga tehtavat sihtotstarbelist rahvusvahelist koostööd käsitlevates mitmeaastastes ajakohastatavates tegevuskavades, mida on tutvustatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis⁴.

3. PROGRAMMI „HORISONT 2020“ RAHVUSVAHELISE MÕÕTME TUGEVDAMINE

Rahvusvahelise koostöö tegevuskavade ajakohastamine on viidud ajaliselt vastavusse programmi „Horisont 2020“ strateegilise programmitöö tsükliga. Selle tulemusel toetatakse programmi „Horisont 2020“ tööprogrammides jõuliselt väljastpoolt ELi pärit osalejate kaasalöömist konsortsiumides ning rahvusvahelise koostöö seisukohast eriti oluliseks peetavate teemade osakaal on seitsmenda raamprogrammi 12 %-lt suurenenud 2014.–2017. aasta tööprogrammides enam kui 27 %-le.

Lõviosa rahvusvahelisest koostööst leiab aset osalemise kaudu programmi „Horisont 2020“ projektides, ent ka ühiste projektikonkursside ning mestiprojektide kaudu, mida rahastavad rahvusvahelised partnerid teadmiste vahetamise ja sünergia ärakasutamise eesmärgil⁵. Peale selle aitavad paljud tööprogrammides leiduvad teemad ellu viia mitmepoolseid programmilisi algatusi, mille eesmärk on lahendada komisjoni ning riiklike ja piirkondlike rahastamisasutuste osalusel ühiskonnaprobleeme.

³ Euroopa Komisjon „Science, Research and Innovation Performance of the EU 2016“.

⁴ Üksikasjalikumad tegevuskavad leiab aadressilt <http://ec.europa.eu/research/iscp>.

⁵ Seni on algatatud kümme ühist projektikonkurssi ja üksteist mestiprojekti.

Hoolimata rahvusvahelise koostöö alla kuuluvate teemade arvu suurenemisest on programmi „Horisont 2020“ elluviimise kahe esimese aasta tulemustest näha, et programmiga liitumata partnerriikidest pärit üksuste osalemine koostöömeetmeid käsitlevates toetuslepingutes on seitsmenda raamprogrammi 4,9 %-lt vähenenud programmi „Horisont 2020“ raames vaid 2,4 %-le⁶. Võrreldes seitsmenda raamprogrammi 20,5 %-ga hõlmab üksnes 11,7 % programmi „Horisont 2020“ toetuslepingutest üht või mitut partnerit väljastpoolt ELi liikmesriike või programmiga liitunud riikidest. ELi panus väljastpoolt ELi liikmesriike / programmiga liitumata riikidest pärit üksustesse on 2,0 %-lt seitsmenda raamprogrammi eelarvest vähenenud programmi „Horisont 2020“ raames 0,7 %-le. Samamoodi on kogueelarve, mille programmiga liitumata partnerriikidest pärit üksused on investeerinud programmi „Horisont 2020“ projektide raames tehtavasse koostöösse, vähenenud 60 miljonilt eurolt 29 miljonile eurole aastas.

Seda, miks väljastpoolt ELi pärit üksuste osalemine toetuslepingutes on programmi „Horisont 2020“ raames võrreldes seitsmenda raamprogrammiga vähenenud, on osaliselt võimalik seletada järgmiste asjaolude kokkulangemisega: rahastamiseskirjade muutumine Brasiilia, Venemaa, India, Hiina ja Mehhiko puhul; hiljutised konfliktid ja sotsiaal-poliitilised suundumused ELi naabruses ning Ukraina liitumine programmiga „Horisont 2020“, samas kui seitsmes raamprogramm Ukrainat ei hõlmanud. Teine peamine erinevus võrreldes seitsmenda raamprogrammiga on see, et hoolimata rahvusvahelise koostöö alla kuuluvate teemade arvu suurenemisest on osalemine väljastpoolt ELi kohustuslik neist vaid mõne üksiku puhul. Lisaks, kuna programmis on keskendunud rohkem turulähedasemale tegevusele, on tulnud leida sobiv tasakaal rahvusvahelises koostöös osalemise ja ELi ettevõtete huvide kaitsmise vahel.

Mis puudutab teadlaste liikuvuse taset, siis 2,6 % kõikidest Euroopa Teadusnõukogu (ERC) juhtivteadlastest on tulnud ELi liikmesriikidesse / programmiga liitunud riikidesse programmiga liitumata partnerriikidest. Hulk algajaid teadlasi on saanud toetust väljaspool liikmesriike / programmiga liitumata riikides tegutsevatest rahastamisasutustelt, et ajutiselt ühineda nüüdseks seitsme riigiga⁷ sõlmitud kokkulepete elluviimise raames ERC toetusesaajate juhitud uurimisrühmadega. Marie Skłodowska-Curie meetmete osaks olevate individuaalsete stipendiumite toel on programmiga liitumata partnerriikidesse saabunud 280 teadlast ELi liikmesriikidest / programmiga liitunud riikidest ning 521 teadlast kõnealustest riikidest on saanud stipendiumi Euroopas, moodustades 20 % kõikidest individuaalsete stipendiumite saajatest. Lisaks on programmiga liitumata partnerriikide üksused osalenud 459 korral meetmes RISE (rahvus- ja valdkondadevaheline koostöö teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonna töötajate vahetuse kaudu) ja 209 korral meetmes ITN (uuenduslikud koolitusvõrgustikud), moodustades 29 % kõikidest meetmes RISE osalenutest ja 5 % kõikidest meetmes ITN osalenutest.

Rahvusvaheline koostöö on endiselt kogu Euratomi tegevuse oluline tahk ning seda jätkatakse erinevates mitmepoolsetes raamistikes (nt OECD Tuumaenergia Agentuur, Rahvusvaheline Energiaagentuur, Rahvusvaheline Aatomienergiaagentuur, ülemaailmne taristumehhanism (GIF)) ja kolmandate riikidega sõlmitud Euratomi kahepoolsete koostöölepingute kaudu. Uue lähenemisviisiga tuumasünteesi alastele teadusuuringutele toetatakse kõikide ELi

⁶ Hõlmab kõiki programmi „Horisont 2020“ meetmeid, välja arvatud Marie Skłodowska-Curie meetmed, Euroopa Teadusnõukoguga (ERC), riskikapitali kättesaadavusega, Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudiga ning Teadusuuringute Ühiskeskusega seotud meetmed, nagu ka teemad, mille puhul kasutatakse VKEdel rahastamisvahendit.

⁷ USA, Lõuna-Korea, Argentina, Jaapan, Hiina, Lõuna-Aafrika, Mehhiko.

liikmesriikide / programmiga liitunud riikide suuremat lõimumist, et tagada rahvusvahelise katsetermotuumareaktori (ITER) edu.

4. RAHVUSVAHELISES KOOSTÖÖS OSALEMISE RAAMTINGIMUSTE PARANDAMINE

Komisjon on olnud jätkuvalt ettevaatav ülemaailmset teadus- ja innovatsioonikoostööd takistavate tegurite kõrvaldamisel.

Peaesmärk on olnud julgustada ja aidata tööstusriike ja tärkava turumajandusega riike selliste mehhanismide loomisel, mille abil rahastatakse kõnealuste riikide teadlaste osalemist programmi „Horisont 2020“ meetmetes. Praeguseks on mehhanismid paika pandud mitmes riigis, sealhulgas Lõuna-Koreas, Mehhikos, Hiinas, Venemaal, Jaapanis, Austraalias, Indias, Brasiilia piirkondades ja Kanada Quebeci provintsis, ning töö nende kohaldamisala laiendamise nimel jätkub.

Mõnel juhul on dialoogides käsitletud vastastikust juurdepääsu teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamise programmidele, vastastikust juurdepääsu ressurssidele ning koostööd normide kehtestamisele eelnevate teadusuuringute ja standardimise vallas. Näiteks ELi ja Hiina 2015. aasta juunis toimunud innovatsioonikoostöö alase dialoogi raames leppisid pooled kokku, et tagavad teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamise programmidele vastastikuse juurdepääsu osalemiseeskirjade kaudu, mis põhinevad võrdsel kohtlemisel, osalejate õigegaegsel ja selgel teavitamisel ning korrapärasel teabevahetusel.

Samuti vaatab komisjon praegu läbi sisserändega seotud eeskirju, et tõhustada talentide meelitamist ELi. Eelkõige vaadeldakse võimalust toetada tipposkustega ettevõtjaid, kes on huvitatud ELis ettevõtte loomisest.

Peale selle on eri teemadele keskendunud üleilmsetel mitmepoolsetel foorumitel käsitletud raamtingimusi, nagu avatud juurdepääs uurimisandmetele ja taristutele vastavates valdkondades. Näiteks 2015. aasta Belmonti foorumil, mille kaaseesistuja on praegu komisjon, võeti vastu põhimõtted, mille kohaselt üleilmseid keskkonnamuutusi käsitlevate uuringute andmed peavad olema leitavad, juurdepääsetavad, arusaadavad, hästi hallatud ja nõuetekohaselt säilitatud. Sellise avatuse poliitikaga sillutatakse teed rahastamisasutustele, kes teevad rahvusvahelisel tasandil koostööd eesmärgiga tõsta teaduse tipptaset, suurendada teaduse usaldusväärsust ja hõlbustada innovatsiooni.

Koostööd käsitlevad mitmeaastased tegevuskavad sisaldavad üksikasjalikumat teavet iga riigi/piirkonna jaoks kehtestatud raamtingimuste ja edasise täiustamise põhieesmärkide kohta.

5. JUHTIVAD MITMEPOOLSED ALGATUSED JA KOOSTÖÖ RAHVUSVAHELISTE ORGANISATSIOONIDEGA, ET LAHENDADA ÜLEILMSEID ÜHISKONNAPROBLEEME

Ühiskonnaprobleemide üha suurenev ulatus ja omavaheline seotus nõuavad enam kui kunagi varem valdkonna- ja sektoriülest rahvusvahelist koostööd ning rohkem programmilist koostööd seoses ühiste teadusuuringute ja innovatsiooni alaste tegevuskavadega.

Tervishoiuvaldkonna teadustegevuse ja innovatsiooni puhul on üleilmsed mitmepoolsed algatused oluline vahend, et teha rahvusvahelisel tasandil koostööd. Näiteks üleilmne teaduskoostöö, mida tehakse selleks, et olla valmis nakkushaiguste levikuks (GloPID-R), ühendab rahastamisasutused kogu maailmast, et tagada tõhus teaduspõhine reageerimine

suurtele nakkushaiguste puhangutele, mis võivad kujuneda pandeemiaks. 2015. aasta novembris, mil saabusid esimesed teated Zika viiruse puhangu kohta, kutsus GloPID-R kokku oma liikmed, et teha kindlaks rahastamispuudujäägid, hõlbustada sünergiaid ja optimeerida investeerimine teadusuuringutesse rahuldavaks rahvatervise vajadusi. Samal ajal esitas komisjon üleskutse moodustada kogu Ladina-Ameerika piirkonda hõlmav teadusuuringute võrgustik, et hõlbustada, koostööd teha ja teostada Zika puhanguga võitlemiseks kiireloomulisi teadusuuringuid ning panna alus haiguspuhanguteks valmisolekuks tehtavate teadusuuringute võrgustikule, et olla võimeline seisma silmitsi mis tahes tulevase tõsise nakkushaigusega.

Komisjon on investeerinud programmi „Horisont 2020“ esimeste tööprogrammide raames ligi 250 miljonit eurot seoses teemadega, mis aitavad otseselt kaasa mitme üleilmse tervishoiupartnerluse⁸ eesmärkide saavutamisele. Komisjonivälised koguinvesteeringud kõnealuste teemade puhul ulatuvad samal ajavahemikul hinnangute kohaselt ligi 850 miljoni euroni, olles märkimisväärse üleilmse mõjuga. Lisaks eraldab EL kuni 683 miljonit eurot Euroopa ja arengumaade kliiniliste uuringute partnerluse teise programmi jaoks, mille alusel 14 Euroopa ja 14 Aafrika riiki toetavad teaduskoostööd, mis kiirendab uute või täiustatud sekkumisviiside kliinilist väljaarendamist, et ennetada või ravida Sahara-taguses Aafrikas HIVi/AIDSi, tuberkuloosi, malaariat ja tähelepanuta jäetud nakkushaigusi.

Kliimameetmete ning keskkonnamuutuste teadustegevuse ja innovatsiooni valdkonnas sisaldasid programmi „Horisont 2020“ esimesed tööprogrammid mitut teemat, mis pidid aitama täita Belmonti foorumil ja Maa Jälgimise Grupis (GEO) võetud kohustusi ning anda teavet valitsustevahelisele kliimamuutuste rühmale (IPCC). Mitmel juhul toetatakse kõnealust rahvusvahelist tegevust programmi „Horisont 2020“ raames ERA-NETi vahendi kaudu. Programmi „Horisont 2020“ kogueelarve nende teemade jaoks on ligi 200 miljonit eurot ja kõikide kõnealustes algatuses osalevate partnerite koguinvesteering on samal ajavahemikul sellest summast hinnangute kohaselt kolm kuni neli korda suurem. Need vahendid on olulised, et töötada üleilmsete keskkonnamuutustega seotud probleemide jaoks välja tõhusad lahendused ning siduda Maa jälgimise ressursid üle kogu maailma mitmes valdkonnas, nagu vastupidavus katastroofidele ja säästev linnaareng.

Biomajanduse valdkonnas on keskendutud rahvusvahelisele koostööle, mida tehakse eesmärgiga tagada püsiv toiduga kindlustatus. See on hõlmanud algatusi Hiina, Ida-Aasia riikide ja Aafrikaga ning meremajanduse kasvu, millega aidatakse ellu viia Atlandi ookeani alaste teadusuuringute liidu ja BLUEMEDi algatust, milles keskendutakse Vahemerega seotud mere- ja merendusala teadustegevusele ning innovatsioonile. Mujalt maailmast pärit teadus- ja innovatsioonipartnerite osalusel korraldatakse ka rahvusvahelist biomajanduse foorumit. Seni on kõnealuseid algatusi programmi „Horisont 2020“ tööprogrammi teemade raames toetatud enam kui 180 miljoni euroga ja selle investeeringu esimesi tulemusi on juba näha. Näiteks on koostatud uued merepõhjakaardid, mis on olulised selleks, et teha kindlaks kalapüügiks soodsad elupaigad, hädasti kaitset vajavad alad ja võimalused ohutuks laevaliikluseks.

Üleilmsete teadustaristutega tegelev rahvusvaheline kõrgemate ametnike töörühm on välja töötanud lisavõimalused praktiliseks koostööks ja algatanud mitu juhtuuringut, et selgitada välja erinevatest teadustaristu rahvusvaheliseks muutmise protsessidest pärit parimad tavad. Samuti püüab kõnealune töörühm kindlaks teha ühised seisukohad, et töötada

⁸ IRDiRC, IHEC, IHMC, IKMC, ICGC, InTBIR, GACD, GloPID-R, GTBVP.

rahvusvahelisel tasandil välja tegevuspõhimõtted, mis on seotud juurdepääsuga teadustaristutele, andmete haldamisega ja teadustaristute innovatsioonipotentsiaaliga.

ELi teadus- ja innovatsioonitegevuse tulemused on aidanud välja töötada ja täita mitut rahvusvahelist kohustust, mis on ette nähtud näiteks ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonis, bioloogilise mitmekesisuse konventsioonis, säästva arengu tegevuskavas aastani 2030, Sendai katastroofiohu vähendamise raamistikus, säästva linnaarengu teemalisel konverentsil Habitat III, mitmes keskkonnalepingus ja Maailma Terviseorganisatsiooni resolutsioonides. Näiteks enam kui tuhat seitsmenda raamprogrammi projektide raames avaldatud väljaannet aitasid koostada IPCC viiendat hindamisaruannet, mida kasutati 2015. aastal Pariisis toimunud ÜRO kliimamuutuste konverentsil tõendusbaasina. Samamoodi on mitme nimetatud kohustuse täitmisel toeks komisjoni rakendatud süsteemid ja teenused, nagu katastroofiriski juhtimise teadmiskeskus ja Copernicuse hädaolukordade ohjamise teenus.

Komisjonil on olnud jätkuvalt aktiivne roll mitmes teadus- ja innovatsioonipoliitikaga tegelevas rahvusvahelises organis, eelkõige mitmes OECD asutuses ja G7/G20 kohtumistel. Näiteks 2015. aasta oktoobris ja 2016. aasta mais osales komisjon G7 teadusministrite kohtumistel, kus saavutati kokkulepe suurendada üleilmse tervishoiu, merede ja ookeanide tuleviku, teadustaristute, kaasava innovatsiooni ning sooküsimuste ja avatud teaduse alast koostööd ning teha innovatsioonimissiooni algatuse raames koostööd puhta energia valdkonnas.

Paljud nendest rahvusvahelistest foorumitest jätkavad oma liikmete arvu suurendamist, mis on foorumite edu tagamise seisukohast väga oluline. Näiteks võrgustikul GloPID-R on praegu 23 liiget 16 riigist ning Belmonti foorum hõlmab 21 rahastamisasutust ja nelja rahvusvahelist foorumit.

6. LIIKMESRIIKIDEGA SISSE SEATUD PARTNERLUSE TUGEVDAMINE

Komisjoni ja liikmesriikide vahelise partnerluse süvendamine ja tugevdamine on strateegia oluline osa.

Liikmesriikidega tehakse koostööd mitme foorumi kaudu. Sageli osalevad üleilmsetes mitmepoolsetes algatustes nii komisjon kui ka mitu üksikut liikmesriiki. Teine näide koostööst on ELi osalemine teadusuuringute ja innovatsiooni alastes liikmesriikide ühisprogrammides ja ühistel projektikonkurssidel, näiteks ELi toimimise lepingu artikli 185 kohaste algatuste raames. Partnerlus Vahemere piirkonna riikidega teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas (PRIMA), mille raames keskendutakse toidu ja veega seotud probleemide innovaatilisele lahendamisele, on hea näide tööst, mis on tehtud selleks, et edendada ELi toimimise lepingu artikli 185 kaudu ELi ja liikmesriikide partnerlust. Samuti julgustab komisjon tõhustama ühise kavandamise algatuste raames toimuvat rahvusvahelistumist seotud tegevust, sealhulgas kooskõlastamis- ja toetusmeetmete kaudu. Peale selle teevad komisjon ja liikmesriigid koostööd temaatilistel platvormidel, nagu energiatehnoloogia strateegiline kava, et tagada rahvusvaheliste partnerite suhtes rakendatav sidus ELi strateegia.

Rahvusvahelisel teaduse ja tehnika alase koostöö strateegilisel foorumil (SFIC) kui nõuandval kogul on olnud jätkuvalt aktiivne roll vahetusplatvormina ja sidusrühmadega suhete loomisel. Foorum on aidanud rakendada teadus- ja tehnoloogiakoostööd käsitlevaid lepinguid ning andnud usaldusväärset ja õigeaegset nõu nõukogule ja komisjonile. Pidades silmas teadus- ja

tehnoloogiakoostöö ühiskomitee kohtumisi ning kõrgetasemelisi poliitilisi dialooge rahvusvaheliste partnerriikide ja -piirkondadega, on komisjon ja SFIC oma poliitikat korralduslikult kooskõlastanud. Samuti on SFIC andnud teavet mitmeaastaste tegevuskavade ajakohastamiseks ning riigipõhised töörühmad (mis on moodustatud USA, Hiina, Brasiilia ja Venemaa jaoks) on aidanud luua sidusamat strateegiat teadus- ja innovatsioonikoostöö tegemiseks kõnealuste riikidega. Lisaks koostab uus SFICi töörühm rahvusvahelise koostöö vahendite ja parimate tavade ülevaadet, mida saaksid kasutada liikmesriigid, programmiga liitunud riigid ja komisjon. Foorum on toetanud ka Euroopa teadusruumi tegevuskava rahvusvahelise koostöö prioriteeti, mille aluseks on liikmesriikide prioriteetidel põhinevate ühiste strateegiliste lähenemisviiside ja meetmete väljatöötamine⁹.

Komisjon kasutab Euroopa teadusruumi välismõõdet paradigmana, et järk-järgult luua visioon üleilmsest teadusruumist, kus prioriteedid varieeruvad sõltuvalt ELi poolt iga piirkonna või riigi jaoks kindlaks määratud erieesmärkidest. Näiteks 2015. aasta juunis toimunud ELi-CELACi¹⁰ tippkohtumisel kuulutati ühiseks eesmärgiks nende kahe piirkonna ühine teadusruum, et tõsta koostöö taset ja suurendada intensiivsust. Kõnealune teadusruum tugineb kolmele strateegilisele sambale: teadlaste liikuvuse edendamine, teadustaristutele juurdepääsu parandamine ning tegelemine selliste ühiste probleemidega nagu kliimamuutused, säästev linnastumine, tervishoid, biomajanduse ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia.

7. ELI VÄLISPOLIITIKAGA TEKKIVA SÜNERGIA SÜVENDAMINE

ELi ees seisvate probleemide välis- ja siseaspektid on üha enam omavahel seotud ning nende probleemide pakilisus ja ulatus nõuab kiireid poliitilisi otsuseid ja ühist rahvusvahelist reageerimist. Rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö strateegiline tähtsus on sageli keskne küsimus ELi üldises poliitilises dialoogis peamiste rahvusvaheliste partneritega, nagu on näha järeldustest, milleni on jõutud mitmel hiljuti toimunud rahvusvahelisel tippkohtumisel.

Teadusdiplomaatia on strateegia oluline osa. Sellel on eriline lisaväärtus konflikt- ja kriisipiirkondades, kus teaduskoostöö võib aidata rajada sildu inimeste ja rahvaste vahel. Komisjon toetab näiteks projekti SESAME (sünkrotron-valgusallikas eksperimentaalteaduse ja rakenduste jaoks Lähis-Idas), mille raames edendatakse teaduse abil rahu ja koostööd Lähis-Idas laiemalt. EL sai 2015. aastal projektis SESAME vaatlajastaatuse ja on andnud sellesse projekti suure panuse, eelkõige hankides nüüdisaegse magnetite süsteemi peamise kogujaringi jaoks ja toetades koolitussuutlikkust. Teine näide on Iraaniga kokkulepitud ulatuslikust ühisest tegevuskavast lähtuvad kõrgetasemelised dialoogid, mis sillutavad teed ELi ja Iraani tihedamaks koostööks, sealhulgas teadus- ja innovatsioonikoostööks, sellistes valdkondades nagu taastuvenergia, kliimamuutused ja biomajandus.

Samuti on strateegiat põhjalikult kooskõlastatud ELi naabrus- ja laienemispoliitikaga. Ühinemiseks valmistuvate riikidega (Lääne-Balkani riigid ja Türgi) tehtavas teadus- ja innovatsioonikoostöös keskendub EL kõnealuste riikide lõimimisele Euroopa teadusruumi, sealhulgas edendades nende riikide liitumist programmiga „Horisont 2020“. Hiljutised lepingud Ukraina, Tuneesia, Gruusia ja Armeeniaga tõstavad programmiga „Horisont 2020“ liitunud riikide koguarvu kuueteistkümnemele.

⁹ ERAC-SFIC 1354/16: „SFIC opinion on the Commission's „Open to the World“ agenda“.

¹⁰ Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühendus.

Veel üks teadusdiplomaatia mõõde on see, kui teaduslikke tõendeid ja nõuandeid kasutatakse vajaduste prognoosimiseks, konfliktide ja katastroofide ennetamiseks ning üleilmsete probleemidega seotud poliitikakujunduseks. ELi toetatavad projektid annavad sellesse märkimisväärse panuse. Näiteks on EL üks peamisi Arktika-alaste teadusuuringute toetajaid ja mängib olulist rolli kõikides ELi integreeritud Arktika-poliitika prioriteetsetes valdkondades¹¹. Komisjon on loonud ka mehhanismi kvaliteetsete, õigeaegsete ja sõltumatute teaduslike nõuannete andmiseks, millest on abi jätkuval püüdlisel võimalikult hea tõenduspõhise poliitika poole.

ELi mittekuuluvate riikidega tehtava koostöö tugevdamiseks loodud uues rändepartnerluse raamistikus on rõhutatud vajadust, et EL suurendaks oma jõupingutusi ebaseadusliku rände algpõhjuste kõrvaldamisel. Teadusuuringud aitavad neid probleeme lahendada ning pakuvad poliitikakujundajatele ja ühiskonnale tuge uute rändesuundumustega kohanemisel. Teadusuuringud võimaldavad paremini mõista algpõhjuseid, hinnata meetmete tõhusust ja kujundada strateegiad, mis muudavad lõimumise edukamaks. Algatus PRIMA aitab kõrvaldada paljud Vahemere lõunapiirkonna riikidest lähtuva rände algpõhjused.

EL on kohustunud viima täielikult ellu säästva arengu tegevuskava aastani 2030. See hõlmab toetust, mida antakse programmi „Horisont 2020“ kaudu, mille eelarvest vähemalt 60 % peaks eeldatavasti eraldatama säästvate arengule ja 35 % kliimameetmetele. Näiteks 2014.–2015. aasta tööprogrammi veealase innovatsiooniga seotud projektikonkursi projektidega tugevdatakse rahvusvahelist koostööd tähtsava turumajandusega riikidega, eriti Hiina ja Indiaga, kus luuakse ka seosed selliste algatustega nagu Hiina-Euroopa veeplatvorm ja „Puhas Ganges“, ning antakse panus 2016. aastal sisse seatud India-ELi veepartnerlusse.

Samuti on komisjon toetanud säästvat ja tasakaalustatud arengut, eraldades märkimisväärsed vahendid teadusliku lõhe kaotamiseks ning suurendades väiksema keskmise sissetulekuga riikides teaduse ja tehnoloogia alast suutlikkust. See on julgustanud piirkondlikke ja rahvusvahelisi teadus- ja innovatsioonivõrgustikke tekitama kõnealustes riikides sünergia innovatsiooni väärtusahela peamiste toimijate vahel ja suurendama nende institutsioonilist teadus- ja innovatsioonialast suutlikkust. Eeskätt Euroopa Arengufond on toetanud kokku 70 miljoni euroga kolme järjestikust AKV riikide¹² teadussuutlikkuse programmi. EL on kinnitanud oma 2020. aastani võetud kohustust uuendada AKV riikide teadussuutlikkust ja täiustada innovatsiooni toetavaid oskuste arendamise süsteeme, mille jaoks on esialgu eraldatud 60 miljonit eurot. Samal ajal edendatakse Aafrika teadustoetusteks ette nähtud 17,5 miljoni euroga teadusuuringuid ja innovatsiooni toidu väärtusahelas.

Nii nagu innovatsiooniprotsessid toimuvad üha enam üleilmsetes võrgustikes, on kaubandus- ja investeerimispoliitika nüüd rohkem seotud innovatsiooni- ja tööstuspoliitikaga. Komisjon on astunud jätkuvalt samme selle tagamiseks, et vabakaubanduslepingutega avataks konkurentsi ja innovatsiooni jaoks uusi valdkondi.

8. TEABEVAHETUSSTRATEEGIA TÄIUSTAMINE

Strateegia edukuse huvides on väga tähtis tagada, et kogu maailmas oldaks teadlik ELi tugevusest teaduse ja tehnoloogia valdkonnas, ELi rollist rahvusvahelises teadus- ja innovatsioonikoostöös ning ELi algatuste rahvusvahelisest avatusest.

¹¹ JOIN(2016) 21.

¹² Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riigid.

Komisjon on jätkanud oma teavituskampaaniat „Horisont 2020 – avatud kogu maailmale“, kandmaks hoolt selle eest, et programmi tuntaks kõikjal maailmas. Samuti on komisjon suurendanud osalejaportaalis ja rahvusvahelise koostöö veebisaidil esitatud teabe nähtavust ja täiustanud seal esitatud juhiseid, eeskätt esitades iga riigi puhul teabe programmis „Horisont 2020“ osalejatele pakutava kohaliku toe, sealhulgas sisse seatud kaasrahastamismehhanismide, praeguste koostööprioriteetide ja kontaktpunktide kohta.

ELi delegatsioonid on aidanud tutvustada ELi strateegiat partnerriigi või -piirkonna asjakohastele valitsusasutustele ning teadus- ja innovatsioonivaldkonna toimijate seas ning esitleda ELi teadus- ja innovatsioonipoliitikat ja -programme üritustel ja meedias. Programmi „Horisont 2020“ riiklikud kontaktpunktid ja muud ELis, programmiga liitunud riikides ja partnerriikides tegutsevad teabeedastajad on jätkanud teadlaste juhendamist ja nõustamist ning aidanud neid partnerite otsimisel.

Lisaks on mitme partnerriikide ja -piirkondadega elluviidava kahepoolse poliitika edendamise projekti raames jätkatud teadlikkuse suurendamist ja koolitustegevust, partnerite leidmise ürituste ja poliitilisi dialooge toetavate kohtumiste korraldamist ning koostöö analüüsimist ja järelevalvet. Komisjon on loomas mehhanismi, mis tugineb nende projektide raames loodud võrgustikele ja mille raames pakutakse teenuseid toetamaks poliitika edasiarendamist, prioriteetide seadmist ja strateegia elluviimist.

9. KOKKUVÕTE

Strateegia eesmärgid on praegu veelgi asjakohasemad ja vajadus ühtse tegutsemise järele veelgi pakilisem kui nelja aasta eest, mil strateegiaga välja tuldi. Ehkki teadusuuringute ja innovatsiooni üleilmastumine ei ole uus nähtus, on see muutunud üha silmatorkavamaks, väljendudes eeskätt teaduskoostöös, rahvusvahelises tehnoloogiatootmises, teadlaste rahvusvahelises liikuvuses ja teadmiste ringluses. Eesmärk olla maailmale avatud jääb ELi strateegiliseks prioriteediks, sest see on väga oluline, et säilitada teaduse ja tehnoloogia valdkonnas tipptase, viia teadustulemused kiiremini turule ning luua teadus- ja arendustegevusega aktiivselt tegelevate ettevõtete jaoks uusi äri võimalusi. Samuti on see väga tähtis selleks, et aidata lahendada üleilmseid ühiskonnaprobleeme ning võimaldada ELil olla üleilmsetel aruteludel ja üleilmse arengu suunamisel eestkõneleja.

Strateegia mõju jälgimisel kasutatud kvantitatiivsetest näitajatest on näha, et märkimisväärset arenguruumi on veel nii programmi „Horisont 2020“ kasutamisel rahvusvahelise koostöö vahendina (rohkem asjakohaseid teemasid tööprogrammides, suurem osalemine toetuslepingutes, rahvusvaheliste partnerite suuremad investeringud, teadlaste suurem liikuvus) kui ka mujal (eelkõige mitmepoolsete programmiliste algatuste kaudu)¹³.

Programmi „Horisont 2020“ programmitöös tuginetakse prioriteetide seadmisel ka edaspidi teaduse ja tehnoloogia alastele poliitilistele dialoogidele ning teadus- ja tehnoloogiakoostööd käsitlevatele tegevuskavadele ning tööprogrammide rahvusvaheline mõõde peab olema kooskõlas poliitilise eesmärgiga saavutada rahvusvahelises koostöös seitsmenda raamprogrammi tase. Lisaks nähakse lisameetmetega ette tööprogrammide teemad, mis on

¹³ Programmis „Horisont 2020“ on need näitajad koostöömeetmete puhul selliste tööprogrammide loetletud teemade osakaal, milles on nimetatud vähemalt üht kolmandat riiki või piirkonda; kolmandate riikide osalejate ja eelarvete osakaal; selliste toetuslepingute osakaal, mis hõlmavad vähemalt üht kolmandat riiki osalejat; kolmandate riikide organisatsioonide investeeritud eelarve; eelarve, millega toetatakse rahvusvahelisi mitmepoolseid algatusi, ja selle võimendav mõju; ning Euroopa Teadusnõukogu ja Marie Skłodowska-Curie meetmete puhul kolmandatest riikidest pärit teadlaste osakaal toetuslepingutes.

piisava ulatuse ja mahuga ja spetsiaalselt suunatud rahvusvahelisele koostööle, ning tugevdatakse innovatsioonimeetmete, avaliku ja erasektori partnerluste ning üleilmset huvi pakkuvate teadustaristute rahvusvahelist mõõdet.

Komisjon jääb ettevaatavaks, tagades üleilmse teadusruumi visiooni raames rahvusvaheliseks koostööks head raamtingimused, mis hõlmavad kaasrahastamismehhanisme suuremale arvule riikidele ja rohkem teemasid, juurdepääsu vastastikkust ning teadusuuringute ja innovatsiooni jaoks soodsaid viisarežiime.

Samme astutakse ka selleks, et laiendada väljastpoolt ELi pärit osalejate ringi ning tugevdada ELi rolli üleilmsetel mitmepoolsetel foorumitel ja rahvusvahelistes organisatsioonides, et suunata ELi prioriteetide loetelu tipus olevatele üleilmsetele probleemidele innovaatiliste lahenduste väljatöötamisse rohkem investeringuid.

Samuti püütakse saavutada suurem sünergia liikmesriikide meetmetega, sealhulgas kooskõlastades korralduslikult poliitikat, avades ühisprogramme väljastpoolt ELi pärit osalejatele, tehes analüüse ja teineteiselt õppides. SFIC jätkab olulise rolli mängimist komisjoni ja liikmesriikide vahelise partnerluse tugevdamisel.

Teadusdiplomaatiat kui ELi välispoliitika mõjuvõimsat vahendit hakatakse kasutama ulatuslikumalt, et rajada konfliktiolukorras sildu, aidata ennetada kriise ja katastroofe, mõista paremini keerulisi probleeme ja töötada välja ühised strateegiad kandmaks hästi hoolt meie planeedi eest. Seda kasutatakse ka selleks, et arendada välja ühised standardid parema turulepääsu ja kaubanduse edendamiseks. ELi diplomaatias tuleb võimendada teaduse märkimisväärselt ühendavat jõudu.

Kokkuvõttes on strateegia eesmärkide saavutamisel kahel viimasel aastal tehtud selgeid edusamme, kuid siiski tuleb teha rohkem selleks, et kasutada täielikult ära poliitilise prioriteedi „olla maailmale avatud“ võimalusi.